

ետ թէ Կէտեա անկարող եղաւ վերադառնալ
 չել Յօդհաննէս կաթմարկիտրին, բայց
 դրա վիտարէն բերաւ իւր հետ Դագիկ
 Թադաուրի բարեկեանութեան պաշտպան
 ըլլ, որ առաւել մեծագնի էր, քան Հայկ
 րապետի վերադարձը:

Մ Ո Ւ Ր Ա Շ Ն

(Պշարունակութիւն):

ուսակ-
ապարան-
ք եղի:

ան:

Տեղւոյ
զուտեց
մտաւոր:

Քա-
ն ուսա-
նկեր-
նային,
ն հաւա-
ն, Վե-
րապո-
մը սի-
ուզաբ-
նոյն,
տարա-
բաժա-
նա-

ն.—

187-ու

երթի

իւս պի-

աւաւո-

արեւո-

ւաւաւ-

միջ-

ն հա-

միայն-

կազմա-

քան, ձա-

թեան

պիւղի

անուս-

ն հա-

ծագրի-

ն, որ

միջ-

արեւ-

նիւն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

ն հա-

նակա-

աւանդաբան հրաւիրել քաղաքի բոլոր
հոգեւորականութիւնը, խորհրդակցելու
այդ յօդուածի մի քանի կէտերի վերա-
բերութեամբ և յակնել՝ թէ մի գուցէ
հնազանդան ունեցել է հոգեւոր իշ-
խանութեան արած որեւէ առաջարկին
հայ հոգեւորականութեան համախմբու-
ման և նրանց պարտքը հասկանալու
միջոցներ ձեռք առնելու մասին և այդ
առաջարկներն ու ծրագիրները մնացել
են հոգեւոր իշխանութեան կողմից ան-
գործադրութեան:

Սրբազան շնչոյց, որ ինքը միշտ
պատրաստ է բարի խորհուրդներ ըն-
դունել ամենից, ուստի և սպասում էր,
որ այդ փոխանակման միջոցով տա-
լու իրան հ. հնազանդանը պիտի գտնե-
ր անձամբ յայտնել այդ ամենը և առա-
ջակցելով իւր իրաւոր ծրագրերը՝ գոր-
ծադրութիւն հայցել նրանից, և այդ
մասնաւոր ապաստում էր հ. համանուկից,
որին ինքը առանձին բարեհաճութեան
էր արժանացրած, նրան հաւաքաբար ամ-
բողջ եկեղեցիներում քաղաք տալու ար-
ածութիւն էր շնորհած, միաբանական
ժողովի անդամ էր նշանակած, երեսփո-
խական հայրենիքի քննութեան յանձ-
նաժողովի մէջ պաշտօն էր առնած և
այլ, բայց որովհետ պաշտօններում նա
միշտ լինել է գտնուած և վերջը խոյս
առած:

Նորին Բարձր Սրբազանութիւնը միա-
բանական ժողովում ցանկացաւ հայր
հնազանդանի դրուածքի բուն իմաստը
բացատրած անսկիւն և յիշատի տե-
ր հայրը ունի պատրաստած մի ծրագրի,
որ վերաբերում է Թիֆլիզի հայ հոգեւո-
րական դասի մաստօր և բարձրագիւ-
նեցիութեան և նրանց պաշտօնավարու-
թեան բարձրագիւն դպրոցին՝ ինքը պատ-
րաստ է ժողովի քննութեան առաջար-
կել և հարկաւորած գործարարութիւնը տալ:

Երկու փոխազգած քանակաւորու-
ման յետ ժողովը համադրեց, որ հ.
հնազանդանը ունի մի ծրագիր չէ ունեցել,
քանի որ բարեմիտ մարդը այդպիսի
ծրագիր ունենալով՝ նախ իւր իշխանու-
թեան կենդանիացնել, իսկ եթէ ա-
նախադրել կըրնայ, այնուհետեւ մա-
մուլի կըլնանէ, հակառակ վարուած
դէպքում պարզապէս ինքնադրել է, որ
յօդուածագիրը ոչ թէ հոգեւորականու-
թեան շահն է ի նկատի ունեցել, այլ
անհատական ցոյցաբերութիւնը:

Իսկապէս այդ յօդուածը թվում էր,
թէ ուղղութիւն է մերձաւոր իշխանու-
թեան, աստիճան և ներկայիս հոգեւոր-
ական դասը այնքան ուղարկութիւն հոգեւո-
րական դասի դէմ յարձակումներին, ինչքան
այն ինքնապատշաճութեան, որով մի քա-
նակաւոր հիմնադրուել էր հանգիստ քա-
մաւուր մէջ և շուտիկ մի պատ-
կանելի հոգիի պատիւը և այն՝ անսկիւն
կրօնական ունեւորու և մասնաւոր թէ
պարտաւոր իսկ լինելով երախտագի-
ւորութեան համար և իւր որոշման վրայ
հասնում մնաց:

Ուստի և հոգեւորական դասի ցանկու-
թիւնէն էր, որ հ. հնազանդանը հրապա-
րաւոր լիտ վիճելէ հոգեւոր իշխանու-
թեան դէմ արած ծանր անդադրութիւն-
ները, ամբողջ հոգեւորականութեան դէմ
ուղղած յարձակումները փոխարինութիւն-
ներ իրան կըրտադրուէին:

Թէպէտ հ. հնազանդանը յայտնեց, որ
յայտնի դարձանք իր կողմից երբեք ի
նկատի չէ ունեցել Ս. Առաքնորդին՝ այլ
միայն զորոշակաւ քահանային, բայց
ժողովը այդ համարեց միայն մի պա-
տրուած կատարած անկարգութիւնը
ծածկելու համար և իւր որոշման վրայ
հասնում մնաց:

Ոմանք քահանաներ նոյն իսկ առա-
ջակցելին մի մասնաժողովում քննել
այդ յօդուածը և արժանի հաստատումը
տալ յօդուածագրին և այլ շատ անսկիւն
որոշք արտապաշտով կարծիքներ յայտ-
նեցան, սակայն նորին Բարձր Սրբազ-
նութիւնը իրան յատուկ բարեմիտու-
թեամբ ներդրութիւն չորհեց տել հօ-
րը և պատուիրելով ամենից զգուշ լինել
կանխել ամեն քայլափոխում, խաղաղու-
թեամբ ապրել, չլինեալով քահանայա-
կան իսկական պարտքներէն, որ է և
կեղծիք յանձնել, ժողովուրդը հոգեւոր-
ական կրթութիւն տարածել նրանց մէջ
մայրենի լեզուի ուսումն ընդանիլ կարճ-
նի նրանց կայուն և անկողի համախմբ-
ութեանը ու ժողովներէ ցանկութեամբ
չարագործել, ժամանակի չարքիներէն ա-
զատ մնալու համար:

Այն, այդ ժողովը մի լաւ գաւա էր
քահանաների համար. Սրբ. Առաքնորդին
առկել օգուտակալ այդ ժողովը ճշակ-
րած էր իսկապէս երկու պատճառով.
Նախ՝ զգուշացնելու հայ հոգեւորական
դասը, որ միշտ արթն ունեւոր նրանք,
արթնութեամբ կատարեն իրանց պարտա-
կանութիւնները, գիտնալով որ նրանց

Երկրորդ պատճառը կամ հրապար-
ածն հնարք կարող է հնարքի ընտիր ան-
սամբը և յայտնի դերակատարը, որով-
հետեւ կան դէպքեր երբ ամէն արտաքին
փայլ կըրցնում է իւր նշանակութիւն-
նը ուժով դերակատարի խաղի ա-
ռաջ, և քանի որ դերակատարը կեն-
դրանում է հանդիսականի ուղե-
ղի մէջ միայն իւր ազդեցիկ միմիկայով,
չարժանանալով և թէ ուսումնասիրած
գիտելով, ձեռնառած փակագործի մէջ յիշել
որ կան արտադրողը յաճախորդներ ևս,
որոնց համար ոչ մի պայման ահաբա-
ժեալ չէ, բայց միմիկայի դերասանութիւն
կամ դերասանի լոկ արտաքին գեղեց-
կութիւնը:

Այժմ անհնար կան արեւոք մեր
վերքը յիշուած յատկութիւններով դե-
րակատարներ, որ կարողանան յափշտա-
կել հանդիսականի միտքը և թէ աշքերը
ու կենդանացնեն իրանց խաղի և գե-
ղեցկութեան վրայ: Նմանապէս որ
գեղեցկութիւնը կարելի է ձեռք բերել,
բայց միթէ տաղանդներն էլ այդպէս
զիջել են ձեռք բերելով. համարեմբ
բանջար չկան Եւրոպիէ ձեռքբերել շատ-
եր գիտնալ մի քանի թեքումով քան-
ջարներէ տեղեր. հանցեք կամ ցոյց
տուէք մեզ այդպէս, ձեռք անգամ կար-
գացել ենք մի քանի քննադատներէ
կարծիքը, թէ ասոյն չէ, դերակատար եթէ
մշակել իւր ձեռքը, իւր տաղանդութիւնը,
պարզապէս լաւ յոյսեր կըրտաբանայ,
բայց միթէ այդ ձեռքը, առաջադրութիւն-
ներ, շարժումները անդ չունին կատար-
ելու որոշում. չէ որ դրանց համար զը-
րոցներ կան Ռոմ և ոմ ուղարկել Ռոմ
է այն բարեբաղը, որ ձեռք կարկառել
մի այդպիսի ընդունակին և իւր հաշուով
ուղարկել կատարելաբար ձեռքը: Եթէ
երգիչները համար բարեբաղներ կըրտ-
նուին, ինչու դերասաններին չալէք
հոգեւորականութիւնը, ինչու լոկ փա-
նակութիւն է, եթէ պ. Սաղաթիւն
Եւրոպական և Ամերիկական կամ արա-
նականները հիացնում են իրանց քանի-
ւր ձայնով մարաբաղարարներ ընդունե-
լին և զարմացնում լցնում չունեւորում
ոսկիներով. միթէ տաղանդը շատեւ
հայկական ընդ—երբէր. Արեւիք տեսած
կարճ որ այդ ինքնամոռաց արտիստները
բարեհաճին արտով և ոմ մասնակով բա-
ցի ձայն տուր, ոմ ծովակ և ձեռք հա-
կուցեալ, մի՞թէ թէ ընդունութիւնը
անհակացած գրանցներէ 20-ից անկի.
նուրբները յափշտակուց ի դուր տեղը:

Պատմութեամբ, ոմ գէտ. միթէ ապի-
խաղը կամ մի փոքր թղթի կտորը կօղ-
նէ. չէ որ այն ժամանակ մեզ ասելու
են՝ գեղեցիկները վարձն այսուհետեւ արժէ
կարգի 125-ի, 250 ուրբի, ձեռնառու
չէ, որ ուրում էր, գնացէր:

Նմանապէս մի քանի, որ ամեն ինչ
կարգի է, թատրոնի օրերը որոշուած են
հայոց համար և դնում է շատ հասարակ
մի վիճակի. բերում են մերկ արտաք
բաց տախտակներով և դնում ձեռք ա-
ռաջ. ասում էք՝ «Եւր. Ե. Կորթը».—այդ
միջոցով չէ, տուէր վարձ 60 կողմի
հարկաւորում է յանկարծ մի ծրար,
գրասենյակի համար մանր. պարագայը.
ասա՛ ձեռք հաշիւ, ծրարի փողը 20 կողմ:
Բայց գիտէ՞ք թէ այդ մանր կողմիցները
միջոց են կազմում, չենք հաշիւում խո-
շոր խոշոր ծախքները:

Կարճ կտրած, չկայ ներկայացումն,
որ թատրոնաւորը չվերցնէ իւր օւթը,
իսկ հոգեւորական ներկայացումն կըրնի,
որ ընդունութիւնը շատիկ ասելի քան
թէ կապալտուած: Հետեւեմբ—որ ներ-
կայցիները լիտում են խաղաղապէս,
բայց թատրոնի տիրոջ օգտին, միշտ
այնպէս ինչպէս իրանց են ցանկանում
և ոչ ինչպէս պիտէն է պահանջում:

Երբեմն արվում է մի նոր պիէս, որ
պահանջում է մի հասարակ դերակա-
նութիւն ընդունել, որեւէ խաչքար, խա-
ղապէս, ընդունել մի քանի անուրբ բան,
բայց անհրաժեշտ նոյն իսկ թատրոնի
համար, ոմ է չլինողը:

—Ճօյալ գնացէ՛ք:
—Բայց ձեռք պիտուածու է:
—Առ այժմ մեզ աւելորդ է, դուք չի-
նեցեք, պատասխանում են քմծիտը:
—Լաւ, չինեցեք վերջն ուր տանեք,
չէ որ մեր ունեցածներն էլ կորան, մեզ
պահ տանք, մի է դրա տեղը:
—Այդ միջոցով չէ:
Ասա մեր ինչպէս, անհասկացողը,
անտարբեր ընդադատողներ և յարգող
թատրոնաւոր հասարակութիւն:

Իսկ ինչ վերաբերում է ներքին ան-
կարգութեան, ծառայողների անպատ-
կան վարմանը, և կերտալանութեան
կապիկներին—այդ արդէն առակ է.
գրանած ամենից համար. Ասա այս հի-
ման վրայ թաղաւոր է սեպական յար-
մարտը թատրոնի նոյն իսկ հասարակ
դասին, քանի որ կամայականութիւնից
շատ քան է փշտում:

Երկրորդ պատճառը կամ հրապար-
ածն հնարք կարող է հնարքի ընտիր ան-
սամբը և յայտնի դերակատարը, որով-
հետեւ կան դէպքեր երբ ամէն արտաքին
փայլ կըրցնում է իւր նշանակութիւն-
նը ուժով դերակատարի խաղի ա-
ռաջ, և քանի որ դերակատարը կեն-
դրանում է հանդիսականի ուղե-
ղի մէջ միայն իւր ազդեցիկ միմիկայով,
չարժանանալով և թէ ուսումնասիրած
գիտելով, ձեռնառած փակագործի մէջ յիշել
որ կան արտադրողը յաճախորդներ ևս,
որոնց համար ոչ մի պայման ահաբա-
ժեալ չէ, բայց միմիկայի դերասանութիւն
կամ դերասանի լոկ արտաքին գեղեց-
կութիւնը:

Այժմ անհնար կան արեւոք մեր
վերքը յիշուած յատկութիւններով դե-
րակատարներ, որ կարողանան յափշտա-
կել հանդիսականի միտքը և թէ աշքերը
ու կենդանացնեն իրանց խաղի և գե-
ղեցկութեան վրայ: Նմանապէս որ
գեղեցկութիւնը կարելի է ձեռք բերել,
բայց միթէ տաղանդներն էլ այդպէս
զիջել են ձեռք բերելով. համարեմբ
բանջար չկան Եւրոպիէ ձեռքբերել շատ-
եր գիտնալ մի քանի թեքումով քան-
ջարներէ տեղեր. հանցեք կամ ցոյց
տուէք մեզ այդպէս, ձեռք անգամ կար-
գացել ենք մի քանի քննադատներէ
կարծիքը, թէ ասոյն չէ, դերակատար եթէ
մշակել իւր ձեռքը, իւր տաղանդութիւնը,
պարզապէս լաւ յոյսեր կըրտաբանայ,
բայց միթէ այդ ձեռքը, առաջադրութիւն-
ներ, շարժումները անդ չունին կատար-
ելու որոշում. չէ որ դրանց համար զը-
րոցներ կան Ռոմ և ոմ ուղարկել Ռոմ
է այն բարեբաղը, որ ձեռք կարկառել
մի այդպիսի ընդունակին և իւր հաշուով
ուղարկել կատարելաբար ձեռքը: Եթէ
երգիչները համար բարեբաղներ կըրտ-
նուին, ինչու դերասաններին չալէք
հոգեւորականութիւնը, ինչու լոկ փա-
նակութիւն է, եթէ պ. Սաղաթիւն
Եւրոպական և Ամերիկական կամ արա-
նականները հիացնում են իրանց քանի-
ւր ձայնով մարաբաղարարներ ընդունե-
լին և զարմացնում լցնում չունեւորում
ոսկիներով. միթէ տաղանդը շատեւ
հայկական ընդ—երբէր. Արեւիք տեսած
կարճ որ այդ ինքնամոռաց արտիստները
բարեհաճին արտով և ոմ մասնակով բա-
ցի ձայն տուր, ոմ ծովակ և ձեռք հա-
կուցեալ, մի՞թէ թէ ընդունութիւնը
անհակացած գրանցներէ 20-ից անկի.
նուրբները յափշտակուց ի դուր տեղը:

Պատմութեամբ, ոմ գէտ. միթէ ապի-
խաղը կամ մի փոքր թղթի կտորը կօղ-
նէ. չէ որ այն ժամանակ մեզ ասելու
են՝ գեղեցիկները վարձն այսուհետեւ արժէ
կարգի 125-ի, 250 ուրբի, ձեռնառու
չէ, որ ուրում էր, գնացէր:

Նմանապէս մի քանի, որ ամեն ինչ
կարգի է, թատրոնի օրերը որոշուած են
հայոց համար և դնում է շատ հասարակ
մի վիճակի. բերում են մերկ արտաք
բաց տախտակներով և դնում ձեռք ա-
ռաջ. ասում էք՝ «Եւր. Ե. Կորթը».—այդ
միջոցով չէ, տուէր վարձ 60 կողմի
հարկաւորում է յանկարծ մի ծրար,
գրասենյակի համար մանր. պարագայը.
ասա՛ ձեռք հաշիւ, ծրարի փողը 20 կողմ:
Բայց գիտէ՞ք թէ այդ մանր կողմիցները
միջոց են կազմում, չենք հաշիւում խո-
շոր խոշոր ծախքները:

Կարճ կտրած, չկայ ներկայացումն,
որ թատրոնաւորը չվերցնէ իւր օւթը,
իսկ հոգեւորական ներկայացումն կըրնի,
որ ընդունութիւնը շատիկ ասելի քան
թէ կապալտուած: Հետեւեմբ—որ ներ-
կայցիները լիտում են խաղաղապէս,
բայց թատրոնի տիրոջ օգտին, միշտ
այնպէս ինչպէս իրանց են ցանկանում
և ոչ ինչպէս պիտէն է պահանջում:

Երբեմն արվում է մի նոր պիէս, որ
պահանջում է մի հասարակ դերակա-
նութիւն ընդունել, որեւէ խաչքար, խա-
ղապէս, ընդունել մի քանի անուրբ բան,
բայց անհրաժեշտ նոյն իսկ թատրոնի
համար, ոմ է չլինողը:

—Ճօյալ գնացէ՛ք:
—Բայց ձեռք պիտուածու է:
—Առ այժմ մեզ աւելորդ է, դուք չի-
նեցեք, պատասխանում են քմծիտը:
—Լաւ, չինեցեք վերջն ուր տանեք,
չէ որ մեր ունեցածներն էլ կորան, մեզ
պահ տանք, մի է դրա տեղը:
—Այդ միջոցով չէ:
Ասա մեր ինչպէս, անհասկացողը,
անտարբեր ընդադատողներ և յարգող
թատրոնաւոր հասարակութիւն:

Իսկ ինչ վերաբերում է ներքին ան-
կարգութեան, ծառայողների անպատ-
կան վարմանը, և կերտալանութեան
կապիկներին—այդ արդէն առակ է.
գրանած ամենից համար. Ասա այս հի-
ման վրայ թաղաւոր է սեպական յար-
մարտը թատրոնի նոյն իսկ հասարակ
դասին, քանի որ կամայականութիւնից
շատ քան է փշտում:

Երկրորդ պատճառը կամ հրապար-
ածն հնարք կարող է հնարքի ընտիր ան-
սամբը և յայտնի դերակատարը, որով-
հետեւ կան դէպքեր երբ ամէն արտաքին
փայլ կըրցնում է իւր նշանակութիւն-
նը ուժով դերակատարի խաղի ա-
ռաջ, և քանի որ դերակատարը կեն-
դրանում է հանդիսականի ուղե-
ղի մէջ միայն իւր ազդեցիկ միմիկայով,
չարժանանալով և թէ ուսումնասիրած
գիտելով, ձեռնառած փակագործի մէջ յիշել
որ կան արտադրողը յաճախորդներ ևս,
որոնց համար ոչ մի պայման ահաբա-
ժեալ չէ, բայց միմիկայի դերասանութիւն
կամ դերասանի լոկ արտաքին գեղեց-
կութիւնը:

Այժմ անհնար կան արեւոք մեր
վերքը յիշուած յատկութիւններով դե-
րակատարներ, որ կարողանան յափշտա-
կել հանդիսականի միտքը և թէ աշքերը
ու կենդանացնեն իրանց խաղի և գե-
ղեցկութեան վրայ: Նմանապէս որ
գեղեցկութիւնը կարելի է ձեռք բերել,
բայց միթէ տաղանդներն էլ այդպէս
զիջել են ձեռք բերելով. համարեմբ
բանջար չկան Եւրոպիէ ձեռ

Ս. և Թիֆլիս հասնում է ցերեկոյոյ 7 ժ.
5-ին 50 լւ.:

Աղսերն-մարդատար գնացքը Թիֆ-
լիզըն Գանձակ գոյրս է գտնւմ Լեր-
կայեան 7 ժ. 27 լւ. հասնում է Գանձակ
առաջօտեան 7 ժ. 40 րոպէին:

Աղսերն-մարդատար գնացքը Գան-
ձակըն Թիֆլիզ գոյրս է գտնւմ Լեր-
կայեան 6 ժամին. հասնում է Թիֆլիզ
առաջօտեան 7 ժ. 35 րոպէին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

. Խնդրում եմ Մեծապետի ծխա-
կանոց ՄՈՂԵՌՑ Ս. ԳԵՈՐԳ ԼԵԿԵԼԵ-
յոյ Հնորճ բերել նոյն ԼԵԿԵԼԵԼԵ,
ԼԵՂԱՎԷԼ, նոյնմբերի 10-ին, Ժամը
11¹/₂-ին, նորոգ ԵՐԵՎԱՆԵԱՆ ԸՆՏ-
ՐՈՒԹԵՆՆ համար:

Գործակալ ԼԵԿԵԼԵՅԱՆ Հայոց Տփլիսայ
(2—1) Զ. ա. ք. Խաղաղաս,

**ԵՐԵՎԱՆԵԱՆ, որ հմուտ
է հայերեւի, ֆրանսերե-**

ի և հաշտագանութեան, ցանկա-
նում է մի պաշտօն ստանձնել, դիւ-
րամատչելի ոռնկով:

Դիմել «Արձապահերի» Խմբագրու-
թեան: (3—1)

Տ. Մուրադը, վերա-
գաւեալով Անդրախից, շարունակում
է անվերջան լեզուի դասեր տալ,
իւր յայտնի յաջող միտաբան կան-
նաբեր արտասանութեան համար,
հասցէն տուն Մարտիրոսեանցի, Ա-
ղեքոտանգրեան այգու հանդէպ, գաւ-
թում, 2-ից մինչև 4 ժամը: (6—5)

ՔՄՄԵԼԵՆՑ Ս-Ի

Երկաթաբլում. Ն. Կապուլի ց.	50 կ.
Հէքիթա՛նի	30 »
Ճիւղա՛նի	20 »
Զէն թափաթուրի աղբիկ	25 »
Դափ-Ափօ	10 »
Աստուած համախաղ	10 »
Աստուած արարանի կերպում	20 »

40—50 օրինակով քննդիներն սո-
վորակեանց աւելի դիւրամ:

Թիւրքիկցի դուրս տեղերի աւարե-
լու լիտուր ծախսերը հեղինակի վրայ,
հասցեն «Արձապահերի»-խմբագրա-

Дозволено цензурою, Тифлисъ 7-го Ноября 1896 года. Տպարան Մեղակիան Մարտիրոսեանցի: Типография М. Мартиросянца. На Михайловской ул. № 81.